

potřebuje sluníčka a vzduchu, vody a ovoce, tak potřebuje pestrých, jasných, krásných barev k svojí duševní výživě. Děti by měly mít svoje pokojíčky, zařízené, malované, vzdobené pro jejich dětský svět myšlenkový. Jsou rodiny, které mají dost pokojů a snadno by mohly dáti dítěti, co mu právem přirozeným náleží, ale chybí jim porozumění pro dětský svět. Na prvním místě měla by samozřejmě předcházeti škola, a dáti dětem dosyta napítí se nejkrásnějších barev a povzbuzovati barvami jejich náladu, neboť na náladě záleží tolik jejich úspěch pro dětskou obzvláštní náladovost.

A co říci o nemocnicích —
o chorobincích —
o sirotčincích —
o chudobincích —?

Naše vlast je tak bohatá na barvy, naše zlatá Praha je městem barev a naše Vltava jako živé prisma, které všechny sluneční paprsky přebarvuje a jejich léčivé vlnění zpět vrhá do očí a duší lačných barev.

Pěstujme sugesce slov a úsměvů, písní a hudby a také sugesce barev! Proměňujme je v pole ozdravujících nálad!

Pryč s každou tupou, bezvýraznou plochou!

Poohlédněme se, co bychom ubrali nebo přidali, aby náš příbytek zajásal novým tónem a novou hudbou barev. Probuďme smysl pro krásné barvy a nebojme se kritiky oněch blaseovaných, s duší bezbarvou a s myslí plochou. A byť i celý svět hučel, že barvy umřely a nesmí více zazářiti a zajásati svou blaživou náladou, my je hledme přesto křísit, milovat a laskat a prohloubíme jimi svoji zbožnost, která je snahou po vyjádření a procitování všeho, čím Bůh v člověku žije a se projevuje!

VIDĚT KRÁSU

Návštěva Neapole. - Děti u výkladů. - Pokrm duše. - Botanik, astronom, anatom. - Skřivánek. - Džbán s vodou. - Svazek klíčů. - Botička batolete. - Krása v neřádu. - Slzy velkých duší. - Umění vidět člověka. - Osklivé a krásné tváře. - Sedmnácti- a sedmdesátiletá. - Ženy krásnější mužů. - Paní Skłodowska-Curie. - Jiné vlastnosti krásy.

V roce 1911 jsem poprvé navštívil Itálii. Mnohé krásné dojmy jsem si odnesl, ale nejmocnější z Neapole. Říká se, viděti Neapol a umřít. Do Neapole musí člověk přijeti v noci, aby si prvý dojem nepokazil. Dát se dovézti do pěkně položeného hotelu, odkud je výhled na město, na osvětlený přístav a na Vesuv. Můj krásný dojem byl tehdy posílen vhodnými okolnostmi. S balkonu pokoje byl úchvatný pohled na panorama města a přístavu s kouřícím Vesuvem v pozadí. Náladu jižní noci zvyšoval zpěv, doprovázený akordy kytary. Stejně úchvatný byl vstup do neapolského musea. Byl jsem bohatstvím a krásou vystavených děl sochařského a malířského umění prostě opojen. Zdálo se mi, jako by na světě nebyla než krása a ta mě úplně pohltila a ztrávila, takže jsem v jejím objetí ztrácel vědomí sebe.

Když jsem byl v Neapoli podruhé, byla to zastávka na několik hodin cestou do Ameriky. Byla se mnou moje žena a synáček. Oba mají veliký smysl pro krásu a přece jejich dojem byl hodně odlišný od toho, který jsem měl na své první cestě do Itálie. Přišli jsme ve dne a jeli v rozviklaném autu nejspinavějšími ulicemi Neapole k Herkulaneu a Pom-

pejím. Nikdy jsme neviděli nic špinavějšího a hoch dodnes při vzpomínce na Neapol má nejsilnější vzpomínku na špínu.

Neapol je výstižným obrazem života. Takový je život. Má své temné a dlouhé stíny, svá velmi ošklivá zákoutí; díváme-li se naň jen z této strany, nestojí za žití, je velkým blázincem, je popřením krásy, pravdy i dobroty. Avšak má také své nevyslovitelné krásy, má okamžiky, za které by člověk dal celý život.

Co je umění žít? To je: vidět, vyžít a vychutnat život se strany, kde je nejkrásnější, nejpravdivější a nejdobrotivější.

Nevím, bylo-li by možno některému člověku žití bez krásy. Pozoroval jsem často u nejkrásnějších výkladů dětí, které činily dojem, že žijí v nejškaredějším okolí. Vpřijely se do té krásy, jako by jí chtěly v nejkratší době nabrat co nejvíce. Snad to činily neuvědoměle, také nedovedly ocenit všechny detaily, ale bylo zřejmé, že jim ta kráska něco dává, že patří k jejich životu jako koření do jídla. A viděl jsem je v Praze na Příkopech právě tak jako v Paříži, v Římě, v Londýně a na 5. Avenue v New Yorku.

Nejednou jsem slyšel venkovského člověka, zvláště mladšího, když byl přiveden do krásného bytu, spontánně zvolal: „Jé, tady je to hezké!“ Teprve když člověk zestaral v otupělosti, potom ani kráska mu není krásnou, nemluví k němu a neživí jej.

Tělo žije z pokrmů a nápojů, ze vzduchu a světla a také ze sil a vlivů, kterými naň působí duše. Bylo by však klamem se domnívat, že duše nežije z ničeho, že má všechny zdroje svého bytí sama v sobě. Kdo chce duševně žít, musí se také duševně živit a sytit. Ať jakékoli jiné síly a vlivy udržují

duši zdravou a v dobré náladě: jedním z nich je vnímání krásy.

Člověk se může obklopit krásou, může vyhledávat krásu nebo může vkládat krásu tam, kde jí není.

Svět krásy je velmi rozmanitý a bohatý. Je v tvarech a barvách, je v přírodě a v lidech. Je kráska přirozená a umělá, zevní a vnitřní. Je kráska na povrchu věcí a v jejich podstatě, je v jejich složení nebo v projevu a účelnosti.

Je kráska, která prokmitá ošklivostí a těžko k najití, a je kráska, která se podobá reklamnímu návěští; při bližším pozorování je jen ozdobenou ošklivostí.

Krásu je možno kritisovat, rozbírat, o ní psát a mluvit a přece jí neznat. Jako chut jídla není možno nabrat vidličkou, tak člověk nepozná krásu chladným rozumováním.

Kráska má svůj vlastní orgán, jako zrak nebo sluch, jako přátelství nebo svědomitost. Zárodečně má každý smysl pro krásu jako má smysl pro přátelství. Kdyby však ten smysl nebudil a nepěstil a spokojil se jen rozumováním o krásce, zůstane mu kráska cizí.

Botanik, který učeně dovede květinu popsat, rozebrat, klasifikovat, několika názvy pojmenovat, nemusí vnímat ani stý díl té krásy, kterou je uchváčeno třeba dvouleté dítě, které poprvé vyjde s matkou do polí a uvidí květinu. Kdo by nebyl slyšel to dětské: ach, při spatření nové květinčky! Kdo by si nepředstavil jeho ručku, jak po ní sahá, jak jí chce hladit, jak si k ní sedá, jak jí obdivuje!

Astronom dovede počítat hvězdy, popsat jejich konstelace, změřit jejich vzdálenost a složení — avšak já mohu vidět jejich krásu za večera a být opojen a uchváčen jejich nádherou, aniž bych znal nejmenšího z astronomické vědy.

Anatom zná každou kůstku v lidském těle, dovede popsat všechny jeho orgány, avšak v člověku je mnohem více než je možno spočítat, zvážit, změřit a nakreslit: mohu být uchvácen duší některého člověka, aniž bych věděl, jak se jmenuje a co umí.

Vidět krásu je velká věc, vnímat krásu je mnohem víc, největší věcí však je prožívání jemných vztahů, které ta krásu má ke mně, to jest k té částce kosmického, věčného, božského života, kterou každý z nás žije.

Pohledme na skřivánka. V čem je jeho krásu? Není v jeho velikosti a váze, ani v počtu jeho pírek, není ani v jednotlivých tónech jeho písň: je to celý skřivánek se vším, co jej činí krásným. Je to jistý vztah, který máme k němu a k celé přírodě.

Je mnoho krásy všade vùkol, kterou vnímají jiní a radovali se z ní, ale ona proto nezevšedněla, že ji mnozí viděli. A ještě více je té krásy, kterou dosud žádné lidské oko nezahlédlo. V každé vteřině tvoří se nové vztahy věcí a lidí a přírody, a tím vzniká nová krásu.

Někde na stole stojí džbán s vodou a vedle čeká pohárek, až ho někdo naplní a k ústům přiloží, aby se občerstvil. Není to krásu? Zdaliž není pohár i džbán ozáren kouzlem služby, leskem života a lásky!

Zadívejte se na docela obyčejný svazek klíčů! Jeden, trochu hrubší a masivnější, otvírá bránu domu, druhý, menší a lesklejší, je od psacího stolku a třetí, snad patentní, je od zvláštní skřínky. Co tu vztahů lidských, co krásy v tom vzájemném poměru a užívání!

Nebo se někdy s láskou zadumejte nad prošlapanou, vyšmaňanou botičkou batolátka. To je látka k celé knize

básní. To je náplň života. To je dětství a mateřství a zápas o udržení se na nohou a měření času a zkoušení pevnosti látek a tisíc radostných i polekaných výkřiků! Zkrátka, ta krásu se všemi živými vztahy se musí vidět a vycítit.

Jeden z našich spisovatelů si koupil drobnohled a co k tomu patří, aby mohl pozorovat nejnepatrnější organický život, živoky, které prostýma očima nevidíme. A vypráví, že přijde třeba k špinavé louži a nachází tam řád a zákon a život v nejčistší a nejjednodušší formě.

„Avidí najednou úžasnou barevnou a tvarovou krásu, vidí, jak ten svět tam dole, ten nepatrný, neviditelný životeček je organisován, jak příroda snad právě tady, kde to je nejspíše skryto obyčejnému oku, vytváří své nejkrásnější zázraky.

A tak se člověk vrací k těm loužím, k tomu všemu neřádu, sedí u kanálu, štárá se v tom pinsetou, pipetou vytahuje kousky hlenu a ukládá do zkumavek a nepozoruje, že už chvíli za ním stojí babka ve vlnáku a vrtí hlavou nad takovým vpravdě nesmyslným počínáním. „Pro Kristapána, co pak v tom neřádu vlastně hledaj? Člověk zdvihne od kanálu hlavu, opře zkumavky opatrně o kámen a zadívá se do očí zvědavé babce: jsou to takové trochu už sevřené, vrásčité oči, které mnoho viděly a mnohemu porozuměly, a povídá: „Krásu . . . a pořádek . . . babičko!“ Babička zavrtí hlavou (myslí si, ten člověk je blázen) a opakuje: „V tomhle tom?“ A člověk opakuje: „Ano, babičko . . . v tom! Ale víte . . . to se musí vidět, musí umět vidět, takovým sklíčkem . . .!“ „Tak . . . tak, umět vidět, umět . . .“ opakuje si pro sebe a kývá hlavou, jako by tomu už začínala rozumět. „Máte pravdu, člověk musí umět se koukat. Když se člověk na svět dobře podívá, i bez sklíček, jen tak, víte,

jen tak těma mýma starýma očima, tak jim dám za pravdu, i tak je v tom vlastně moc krásnýho, nač se člověk vždycky rád podívá . . . i bez sklíček!“

Krásu a rád je možno vidět, jak onen spisovatel píše, i v největším neřádu. Krásu a zase krásu, tvůrčí moc a sílu. Což teprve když pozdvihneme oči k hvězdnatému nebi a vidíme tisíce zářících světů!

Zdaliž jenom ve hvězdách je krása a mír a naděje? Což o tom nehovoří každé kvítko na poli, každá květinka v zahradě, každá větvička na stromě v lese? Což o té kráse nezpívají ptáci, a neslyšíte ji v šumění potoka?

Svět je krásný, jen musíte jej uměti vidět. Potom jako onen spisovatel s drobnohledem najdete krásu i v neřádu. Vidět jej starýma očima, vidět jej protřenýma očima a vidět jej novýma očima a učit se jej dále vidět.

Někdo někde vidí jen utrpení, ale kdyby se zahleděl hlouběji, uvidí v slze, která skanula z oka, takovou krásu a takový lesk, že žádný diamant v koruně královské není krásnější. V té slze může k vám hovořit velká duše.

Apoštol Pavel řekl: „Všechno je vaše.“ Všechno je tvoje, kam se smíš podívat, bez ohledu, kdo si to přivlastňuje, a na tobě záleží, co uvidíš. Všechno je tvoje, čemu umíš porozumět, a na tobě záleží, jak porozumíš. Všechno je tvoje, co dovedeš ctít a milovat, a na tobě záleží, jak miluješ.

Největší krásu spatříme a zažijeme, naučíme-li se vidět člověka. Nic není většího z věcí nám známých, ani hvězdnaté nebe. To nebe je příliš vzdálené, než abychom mohli naslouchat tepu jeho srdce a dechu jeho lásky.

Sedmdesát let se učím vidět člověka a čím lépe to umím, tím jsem žádostivější viděti více,

Emerson řekl: „Každý duch tvoří svůj dům a podle domu je možno poznat, kdo jej obývá.“

Člověk není vždy stejně krásným. Jsou okamžiky, kdy je nejkrásnější. A jsou chvíle, kdy i nejlepší člověk nejvíce se krásným.

Dobry portretista nebo sochař pátrá po chvílích, kdy by člověka zachytil v nejpriznivější posici. Neposuzujme nikoho podle jeho špatných chvil, kdy se jeví nejméně krásným.

Nejchudší krása je ta navěšená. Krása, kterou možno si koupit a která zdobí jen povrch kůže je ta nejposlednější, i kdyby stála miliony. Ani lesk nejdražšího diamantu nenahradí lesk oduševnělého oka.

Nejhezčí tvářičky bývají často nejošklivější! Některá tvář by se dobře hodila do výkladu jako příkrasa k módnímu kostymu nebo jako model pro malířského začátečníka, ale kdybychom ji postavili mezi osoby duševně čilé, myslící, výkonné, vyjímala by se jako loutka mezi živými lidmi.

Newton řekl o jistém Hookovi: „Nejmíň slibuje, avšak nejméně dává.“ Tím myslel na jeho nepatrný zjev při velké genialitě.

Někdo může být hezký a líbivý, ale nemusí být krásný. Některá 17letá dívka může mít hezkou tvářičku a může být hezky ustrojena a mít i sladkou řeč — a přece některá dáma 70letá, bez šminky a v prostých šatech, může býti krásnější, protože oduševnělejší. Z té jedné může třeba mluvit jenom chlouba: koukejte, jaká jsem hezká! A z té druhé může zářit pravá krása a vznešenost duševní.

Nikdo není tak hezký, aby jej duševní prázdnota nemohla zeškaredit. A nikdo není tak nehezký, aby celou svoji bytost nemohl prozářit velikou krásou ducha a charakteru.

V celku vzato, nelze upřít, že ženy to s krásou vyhrály. Nikdy vážně neslyšíte, že by lidé hledali nejkrásnějšího muže. Už Mohamed řekl, že Bůh dal dvě třetiny veškeré krásy ženám.

Krásnou duši měla paní Skłodowska-Curie, největší slovanská badatelka. Proto také mohla říci: „Učenec v laboratoři není jen odborník, je to dítě, které hledí na vědu jako na pohádku. Vidí ve vědě krásu.“ — A tím větší je krása ve vědě o životě, jenz je bez počátku a bez konce, nepřemožitelný. Ne strach, život vítězí.

Krása je družkou lásky. Říká se, že láska je slepá. A proč? Protože nevidí, co nechce vidět. Ale je velmi bystrá a vnímavá, když chce vidět, co ráda vidí. Proto nejvíce krásy můžeme uvidět jen na tom předmětu, který máme rádi, i kdyby jiní na něm žádné krásy neviděli.

Krása je družkou života. Nevím o sochaři nebo malíři, který by si vybral za model mrtvolu. Ať modelují v hlíně nebo malují na neživém plátně, jejich dílo vyniká jen na tolik krásou, jak dalece se jim podařilo plátno nebo mramor oživit.

Nikdo neupře krásu přírodě. A ta nezná žádných zbytečných kudrlinek a žádných bezúčelných okras, které by nebyly založeny v struktuře a účelnosti věci. Koho by neurážel pilíř nebo sloup, který nic nepodpírá? Jak krásná je loď, když majestátně pluje po moři a je ve svém živlu, pro který byla stavěna! A jaký rozdíl od lodi, která je na jevišti jen napodobena!

Krása musí být organická. Zdá se, že i ženská móda se trvale přibližuje tomuto poznatku. Kdysi viděli krásu v mrzačení těla, takže s odporem se odvracíme od doby,

kteřá ještě před čtvrt stoletím vládla a divíme se, jakým úpadkem byl středověk proti pohanskému Římu, pokud se týká smyslu pro krásu a její ocenění.

Naše doba vrací se jednak k staré řecko-římské kultuře krásného těla a doufám, že bude provázena kulturou krásného ducha, tak, aby k heslu: v zdravém těle zdravý duch, přidružilo se heslo: v krásném těle krásný duch.

Pravá krása je mravná. Krásu je hodnotou vesmírnou. Proniká všechno a všechny. Je božská. Vnímáním krásy přibližujeme se k trůnu Nejvyššího. Kdo zažil krásu, pocítil v sobě něco svatého.

Primitivní člověk nevnímá krásu vědomě, nevidí a neslyší a nevnímá Boha z dechu celé přírody, z života rostlin, brouků a ptáků, z šumění lesů a krásy paprsků — on bere kus dřeva nebo kamene a vyrobí si podobu člověka nebo zvířete, klekne před ní a modlí se.

Komu však se oči otevřely, ten se podívá z okna na zahradu nebo k obloze, nebo zahlédne paprsek slunce jak zlatí jeho okno — vidí krásu, vidí život, vidí Boha, prožívá pocit něčeho velkého tajemného — a tím se pomodlil.

Viděl jsem domek postavený s jemným smyslem pro krásu. Vrchy tvořily pozadí, potok se vinul pod jeho úpatím jako služebník a sluníčko, podmaněno v službu tomu domku, točilo se přes den tak, aby do každého okna přineslo jas a krásu. Kdo šel kolem a měl smysl pro krásu, zastavil se a jeho požitek a obdiv byl modlitbou.

Znám bratra, jehož krásou je úsměv, který mu před lety uvízl na tváři. Od té doby, kdo ho potká, tomu je volněji v duši, má pocit, že je na světě pravda, dobro a krásu — a proto je také rád na světě.

Šel jsem jednou za chlapcem, který nesl kytici růží. Šel jsem vzduchem prosyceným vůní. Takový je život některých lidí. Kudy jdou, je vzduch prosycen vůní jejich krásné duše. Šli byste za nimi do smrti. Ale máte větší úkol: učinit svůj vlastní život pomníkem krásy, aby, kdo půjde kolem, měl pocit, že tady žil a chodil člověk, který měl krásnou duši.

NÁLADA HOJNOSTI

Hospodářství přírody. - Viktoria Regia a rákosí. - Kraj v Americe. - V slovenské chyši. - Básník bídy. - Rutherford a Oliver Lodge. - Atomy. - Plevel. - Úspěšný obchodník. - Semínko. - Radiové vlny. - Občan a domek. - Duch smolaře. - Před Edisonem. - Dni nových příležitostí.

Dobrou náladu vydatně podporuje duch hojnosti. Hledme se s ním seznámit!

Svět, v kterém žijeme, není chudý svět. Je to svět neobsáhlých možností, ovládaný zákonem hojnosti. Každý nedostatek je nedostatkem poznání nebo konání nebo obojího.

Kdo nahlédl do hospodářství přírody, musel poznati, že tu vládne zákon přepychové hojnosti květů, plodů, semen, zárodků života, možností nových tvarů, že je tu nevyčerpateľné bohatství všeho, co slouží k udržení plnosti, krásy a zdraví.

Škoda všech dobrých lidí, kteří jen na to studovali, aby celý život mohli lidem kázat, jací jsou bídní a jak celý svět ve zlém leží. Také jsem byl v nebezpečství, státi se kázatelem bídy a červí filosofie. Dnes činím opak: chtěl bych na všech náměstích, ve všech biografech, školách a kostelích hlásat radostnou zvěst o hojnosti, radosti, zdraví, mládí, síle a úspěchu!

Každý člověk touží po zdraví, lásce, hojnosti! Avšak špatná životní filosofie mnohemu znemožňuje žádaného